

A GYÜMÖLCSTERMESZTÉS FEJLESZTÉSÉNEK KÉRDÉSEI HEVES MEGYÉBEN*

GYURÓ FERENC

a mezőgazdasági tudományok kandidátusa

Kertészeti Egyetem, Budapest

Heves megyében a kertészeti ágazatok közül a szőlő- és zöldségtermesztés a legjelentősebbek. A megye gyümölcstermesztése, bár egyes gyümölcsfajok termesztése nagy hagyományokkal rendelkezik, jelenleg mind az ültetvények területében, mind a megtermelt gyümölcs mennyiségében a megyék rangsorában a középső helyek egyikét foglalja el.

A gyümölcstermesztés fejlesztése országosan és a megyében is az elkövetkező években ismét előtérbe kerül. Ezért indokolt, hogy a Heves megyei Kertészeti Akadémiai Napon, ha külön szekcióülés keretében nem is, de a plenáris ülésen rövid áttekintést adjunk a megye gyümölcstermesztéséről, utalva az országos fejlesztési kérdésekre is.

A megyében a gyümölcstermesztés a szőlőtermesztéssel párhuzamosan fejlődött. A felszabadulás előtt csak néhány gyümölcültetvényt tartottak számon, és a gyümölcsfajok széles választékát termesztették. A gyümölcs-termesztés elsősorban a helyi igények kielégítését szolgálta.

A felszabadulás után az állami gazdaságok létesítettek nagyüzemi gyümölcültetvényeket, melyeknek túlnyomó része télialma, kajszai- és őszibarack volt.

A megye összes gyümölcstermő ültetvényének 66%-a a termelőszövetkezetekben, 29,2%-a az állami gazdaságokban és 4,8%-a a házikerti és háztáji kertekben található. Évente a megyében 4–5 ezer vagon gyümölcsöt termelnek. Az összes gyümölcsből az alma részaránya meghaladja az 50%-ot. Ártermelés szempontjából az almán kívül a kajszai-, őszibarack, szilva, cseresznye, meggy és málna jelentős. A házikertekben és szőlők között termelt gyümölcsmennyiség, a piacérzékeny és magas szüreti munkai igényű csonthéjas és bogyós-gyümölcsűek, a helyi ellátásban jelentős.

A meglevő gyümölcültetvények jelentős része a kevésbé kedvező talajadottságok mellett létesült. A termőhelyi tényezők — az éghajlati talaj- és domborzati viszonyok — pedig igen jelentősek az eredményes és gazdaságos gyümölcstermesztésben. Az erősen lejtős és erodált területek nem alkalmasak

* Korreferátum a Heves megyei Akadémiai Kertészeti Napon. Eger, 1973. június 15.

nagyüzemi gyümölcsstermesztésre. Az új telepítéseknel a termőhelyi optimumra kell törekedni, ami eleve 25—30%-os termés hozam-növekedést eredményezhet.

A megye gyümölcstetvényeinek csak 10%-a öntözhető. A jövőben növelni kell az öntözési lehetőségeket. A Tisza II. vízlépcső megépítésével az öntözhető területek aránya Heves megyében is megnövekedett.

A megyében termesztett gyümölcsfajok közül a kajszi, cseresznye és meggy kevésbé vízigényes, bár a szüret előtti szárazság ezen gyümölcsfajoknál is jelentősen csökkenti a gyümölcs nagyságát és minőségét. Az alma és a boglyós-gyümölcsűek viszont egyértelműen a vízigényes gyümölcsfajok. A biztonságos és intenzív gyümölcsstermesztés alapfeltétele az öntözés.

A rendszeres és bőséges termés hozamnak igen fontos tényezője a korszerű tápanyagutánpótlás. A korszerű gyümölcsstermesztésben ma már elengedhetetlen a telepítés előtti tartalékoló, majd később, ha szükséges a feltöltő trágyázás. A rendszeres talajvizsgálatokra és levélanálízisre épített évi fenntartó trágyázás mellett, még nem vált általánossá a gyümölcsösök lombtrágyázása.

A gyümölcsösök növényvédelmének színvonala és hatékonysága az utóbbi években nagy fejlődést mutat. Sok termelőüzemben azonban az optimális permetezési fordulóhoz nincs meg a műszaki feltétel. A növényvédőszer választéka sem minden esetben kielégítő. A nagyobb szőlő- és gyümölcsstermesztő üzemek a jövőben repülőgépes és helikopteres növényvédelem általános bevezetését tervezik.

A megtermelt gyümölcs veszteség nélküli megőrzése, tárolása sürgető feladat. Az áru minőségének megóvása mellett ezt indokolják az üzemszervezési, valamint a kereskedelem-politikai szempontok is. Az 1971-es felmérések szerint a megye összes hűtőtároló kapacitása a termelőszövetkezetekben mindössze 340 vagon, állami gazdaságokban 200 vagon. A termelőüzemi hűtőkapacitás bővítése mellett fontos, olyan termékmegőrzési és tárolási módszerek alkalmazása, amelyekkel a minőség megóvható, a veszteség csökkenthető. Mai ismereteink szerint egyik ilyen korszerű módszer az ún. szabályozott légterű tárolás, amellyel a Kertészeti Egyetem Gyümölcsstermesztési Tanszékén több éve igen eredményes kísérleteket végeztünk, és jelenleg az általános üzemi bevezetése megkezdődött a Hungarofructnál és az állami gazdaságokban. A jövőben építendő tárolók elhelyezésénél az egyéb irányú kihasználás lehetőségét, pl. zöldség, szőlő stb. tárolást is figyelembe kell venni.

Az üzemi gyümölcsstermesztésben nemcsak a termesztésre, de a megtermelt áru forgalmazására is nagy figyelmet kell fordítani. A termelőüzemek és a kereskedelmi szervek kapcsolatában a kölcsönös érdekek érvényesüljenek. Mindkét fél részéről a kölcsönös anyagi érdekelttség elvén alapuló tartós és biztonságos szerződéses kapcsolatra kell törekedni.

Heves megyében az üzemi gyümölcsstermesztés fejlesztése a szőlőtermesztési ágazatban jelentkező munkaerőszükséglet figyelembevételével történhet. A szőlőtermesztéssel csak olyan gyümölcsfajok társíthatók, melyeknek termésbetakarítása a szőlőszürettel nem esik egybe. Ebből a szempontból számításba jöhet a cseresznye és meggy, a bogyósok, a kajszi, a korai és közepes érésű őszibarack fajták.

Az üzemi gyümölcsstermesztés mellett a helyi ellátásban nagy szerepet játszó háztáji, házikerti és zártkerti gyümölcsstermesztés fejlesztését is szorgalmazni kell. Hazánkban távlati terveink szerint még 1985-ben is az összes gyümölcsstermesztésnek 25%-át adják a háztáji és házikertek. Az utóbbi évtizedben Heves megyében is meggyorsult a szórvány és a köztes gyümölcsfák kivágása. Ezek pótlására kedvező feltételeket kell megteremteni a háztáji és házikerti gyümölcsstermesztésben, és az újabb zártkertek létesítése, hétvégi kertek parcellázása indokolt.

A háztáji és házikerti termesztésben is elsősorban csonthéjas és bogyós-gyümölcsűek termesztését fejlesztjük, amihez biztosítani kell, hogy az értékes fajtákból jó minőségű szaporítóanyag álljon a házikerti termesztők rendelkezésére.

A korszerű nagyüzemi gyümölcsstermesztésben olyan telepítési rendszereket alkalmazunk, amelyeknél a területegységenkénti faegyedek száma nagy, a törzsmagasság alacsony, a munka termelékenység magas. Ilyen művelésmódok a termőkarosorsó és a gyümölcssövények, illetve a rázógépes betakarításra alkalmas alacsony- és középestörzsű kombinált és tölcser koronák.

Az élenjáró gyümölcsstermesztő országokban a legnagyobb mértékű fejlődés az új fajták bevezetésében tapasztalható. Sajnos ültetvényeink fajtaösszetétele az esetek többségében nem korszerű. A fajtaváltás és a szaporítóanyagtermelés a gyümölcsstermesztés fejlesztésének alapkérdése.

Távlatilag el kell érni, hogy a cseresznye és meggy, valamint a bogyós ültetvények területe a jelenleginek 2–3-szorosára növekedjék a megyében.

A csersznye- és meggytermesztés eredményességét elsősorban a fajták termőképessége határozza meg. A telepítések tervezésénél az együttvirágzó és jó termékenyülést biztosító lehetőség szerint azonos növekedési erélyű fajták megválasztására kell törekedni. A cseresznyefajták közül legnagyobb részarányal a Germersdorfi óriás klónjai, kisebb részben a Bigarreau Bourlat és Bigarreau Morro, valamint a helyi Szomolyai tájfajták javasolhatók telepítésre.

Az üzemi meggyültetvények fő fajtája a Pándy üvegmeleggy, illetve annak kiemelt klónjai. A Pándy üvegmeleggy továbbra is a legkeresettebb gyümölcsünk egyike. Az egyes Pándy klónok növekedési erélyben, virágzási és érési időben eltérőek. A szüreti csúcs is széthúzható az eltérő érési idejű meggyfajtákkal. Nagy jelentőségű, hogy dr. Maliga Pál kandidátus igen értékes nemesítői tevékenysége kapcsán egész sor öntermékeny, vagy más fajtákkal

jól termékenyülő új meggyfajtát vezettünk be a termesztésbe. Ezek közül a Meteor korai, az Érdi bőtermő és az Érdi nagygyümölcsű, Favorit stb. fajták emelhetők ki.

A cseresznye és meggy termesztésében a fajta mellett másik igen jelentős probléma a magas szüreti kézimunkaerő-szükséglet csökkentése. A közeljövőben a nagyüzemi csonthéjas üzemekben a rázógépes betakarítása a jövő. A gépi rázáskor az egyenletes gyümölcserést és sérülésmentes elválását kedvezően befolyásolja az Ethrel használata. A Kertészeti Egyetem Gyümölcstermesztés Tanszékén végzett ez irányú kísérletek igen eredményesek. Kutatási eredményeink szerint az 500 ppm töménységben kipermetezett Ethrel hatására a gyümölcsleválasztáshoz szükséges erő a felére csökkent, és a rázógéppel 2–3 mp alatt közel 100%-os termésleválást kaptunk. A sérült és kocsányos gyümölcsök aránya 10–30%-v volt, míg a kontrollnál ez az arány 85–95%-ot is elért.

A bogósgyümölcsűek mind belföldön, mind exportra keresettek, ennek megfelelően értékesítési áruk viszonylag magas. Döntő kérdés azonban továbbiakban is a terméshozamok növelése. Ennek érdekében a nagyhozamú idegen fajták térhódítása kívánatos.

A szamócafajták közül a Gorella és Pocahontas fajták mellett a Surprise, Macheraux Souvenir telepítése javasolható.

A bogyósok közül a málna iránt legnagyobb a kereslet. A terméshozam szempontjából döntő jelentőségű a nagygyümölcsű fajták részarányának növelése. A Nagymarosi fajta mellett a Malling exploit és a Malling promis nagyobb arányú termesztése indokolt. Kísérleteink szerint a tápanyagellátottság alapvetően befolyásolja a málna vegetatív és generatív teljesítményét és a gyümölcs minőségét. A málnaültetvényekben gyakran tapasztalható kondícióleromlás a növényvédelmi problémákon kívül az alacsonyszintű és szakszerűtlen tápanyagutánpótlással, nitrogén és foszforhiánnyal magyarázható. A málna növényvédelmére eddig az üzemek általában nem fordítottak kellő figyelmet, pedig a nagymérvű vesszőpusztulás jórészt ennek tulajdonítható. Az intenzív, nagygyümölcsű fajták termesztésénél a korszerű növényvédelem elengedhetetlen.

A zöldség- és szőlőtermelési kormányprogram után a gyümölcstermesztés fejlesztése is napirendre került. A gyümölcstermesztés alapkérdései, a fajtaváltás, a minőségi szaporítóanyagtermelés megszervezése a gyümölcs telepítési tervekkel összhangban, a termelés intenzitásának, az öntözésnek, tápanyagutánpótlásnak, növényvédelemnek, a termőfelület alakításának és fenntartásának, a metszésnek és termés szabályozásnak, a termésbetakarításnak a korszerűsítése, a kemizálásra, gépesítésre és a korszerű üzemszervezésre alapozott termelési rendszerek, művelésmódok kidolgozása és üzemi bevezetése, s végül a kampányszerű telepítések helyett az igényeknek megfelelő gyümölcsfaj arányok kialakításának figyelembevételével a folyamatos és tervezett, a ter-

melőüzemeknek, a feldolgozó és forgalmazó szervezeteknek biztosságot adó gyümölcsstermesztés fejlesztés.

A rövid korreferátumban Heves megye gyümölcsstermesztési ágazatának csak a legfontosabb kérdéseit lehetett összefoglalni, utalva az egyes problémák országos összefüggéseire is. Napjainkban a gyümölcsstermesztés forradalmi átalakuláson megy keresztül. Ezért a legújabb tudományos eredmények megismerése és elterjesztése a termesztés számára nélkülözhetetlen.